

CRNA GORA
Vlada Crne Gore

Nacionalni savjet za obrazovanje

<i>Nivo obrazovanja</i>	Gimnazija
<i>Nastavni predmet</i>	ISTORIJA
<i>Predmetni program</i>	ISTORIJA
<i>Razred</i>	I, II, III, IV

Podgorica, 2014.

SADRŽAJ:

2. Određenje predmetnoga programa.....	3
a) Položaj, priroda i namjena predmetnoga programa	3
b) Broj časova po godinama obrazovanja.....	3
3. Opšti ciljevi predmetnoga programa	4
4. Sadržaji i operativni ciljevi predmetnoga programa.....	4
I razred	5
Likovna umjetnost:.....	6
pojava umjetničkoga stvaranja i umjetnost praistorije; religijske i umjetničke predstave čovjeka praistorije.	6
II razred.....	10
Geografija:.....	10
migracije stanovništva.	10
Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: rodoslovi, ljetopisi, hronike i biografije, lirski, epski i dramski djela srednjega vijeka).	10
III razred.....	15
T e m a 1: NOVI VIJEK.....	15
T e m a 2: CRNA GORA OD 1698. DO 1851. GODINE	15
T e m a 1: SVIJET OD POČETKA PRVOGA DO POČETKA DRUGOGA SVJETSKOG RATA.....	19
T e m a 2: CRNA GORA I JUGOSLOVENSKE ZEMLJE OD POČETKA PRVOGA DO POČETKA DRUGOGA SVJETSKOG RATA.....	20
T e m a 5: CRNA GORA U JUGOSLAVIJI I OBNOVA NEZAVISNE CRNE GORE	23
6. Korelacija među predmetima	26
7. Standardi znanja (ispitni katalog).....	26
7.1. Standardi znanja	26
8. Načini provjere znanja i stručne osposobljenosti	30
9. Resursi za realizaciju	31
9.1. Materijalni uslovi, standardi i normativi za nastavu istorije u gimnazijama ...	31
9.2. Okvirni spisak literature i drugih izvora	31
10. Profil i stručna sprema nastavnika/nastavnica i stručnih saradnika/saradnica	32

ISTORIJA

Naziv predmetnoga programa

ISTORIJA

2. Određenje predmetnoga programa

a) Položaj, priroda i namjena predmetnoga programa

Kao nastavni predmet Istorija podrazumijeva odabranu količinu historijskoga znanja prilagođenu uzrastu učenika/učenica i njihovim razvojnim sposobnostima.

U domenu obrazovanja istorija svojim sadržajima omogućava učenicima/učenicama da se upoznaju sa svim značajnim društvenim procesima i događajima koji su uticali na razvitak civilizacije, čime direktno doprinosi razvoju njihove opšte kulture. Time se ostvaruje ne samo usvajanje osnovnih pojmova vezanih za prošlost ljudskoga društva, već i omogućava lakše razumijevanje savremenih procesa i događaja.

U vaspitnome procesu istorija ima primaran značaj u formiranju nacionalnoga identiteta i razvoju ličnosti. Čitanje historijskih tekstova praćeno je intenzivnim emocijama koje utiču na formiranje sentimentata – patriotizma, časti, lojalnosti i nacionalne svijesti. Osim toga, istorija doprinosi i razbijanju određenih predrasuda prema pojedinim narodima, rasama i vjerskim grupama, što je preduslov za konstituisanje društava zasnovanih na demokratskim principima.

Napomena: Međupredmetne oblasti teme obavezne su u svim nastavnim predmetima i svi/sve su ih nastavnici/nastavnice obavezni ostvarivati. Međupredmetne oblasti teme jesu sadržaji koji omogućavaju da se u opšteobrazovni kurikulum uključe određeni ciljevi i sadržaji obrazovanja koji nijesu dio formalnih disciplina ili pojedinih predmeta, ili koji su po strukturi interdisciplinarni. Ovi sadržaji doprinose integrativnome pristupu opšteg obrazovanja i u većoj mjeri povezuju sadržaje pojedinih predmeta.

b) Broj časova po godinama obrazovanja

Razred	Gimnazija
I	70
II	70
III	70
IV	64
Ukupno	274

U realizaciji ovih programa potrebno je 85% od predviđenoga plana, dok se 15% programa realizuje po izboru lokalne zajednice, odnosno manjinskih naroda i etničkih zajednica.

Napomena: Postavljeni ciljevi iz Predmetnoga programa razrađuju se preko operativnih ciljeva, na broj predviđenih časova, s tim što pretpostavljeni cilj ne podrazumijeva nastavnu jedinicu, odnosno jedan cilj ne pretpostavlja jedan čas, po automatizmu.

3. Opšti ciljevi predmetnoga programa

Pored usvajanja shvatanja o razvitku ljudskoga društva do kojih je istorijska nauka došla koristeći se naučnim metodama, nastava istorije ima za cilj i:

- usvajanje osnovnih znanja o istoriji kao nauci i nastavnome predmetu
- razvijanje sposobnosti razumijevanja istorijskoga vremena, prostora i upotrebe istorijske literature i terminologije
- upoznavanje učenika/učenica sa svim vrstama istorijskih izvora i ukazivanje na neophodnost kritičkoga prilaza informacijama koje su u njima sadržane
- upoznavanje sa značajnijim događajima, procesima i ličnostima političke, ekonomske i kulturne istorije, koje su obilježile određene istorijske epohe
- afirmisanje sadržaja iz nacionalne istorije kojima se ostvaruje razvoj nacionalnoga identiteta i svijesti o pripadnosti državi Crnoj Gori
- razvijanje sposobnosti kritičkoga i istorijskoga mišljenja i logičkoga zaključivanja
- afirmaciju argumentovanoga dijaloga
- uticanje na formiranje ličnosti oslobođene od netrpeljivosti, ksenofobije, predrasuda i nacionalističkih ideala, njegovanje demokratskih oblika ponašanja, vjerske i nacionalne tolerancije
- osposobljavanje učenika/učenica za proces permanentnoga obrazovanja
- da se učenik/učenica zainteresuje za proučavanje prošlosti, uči otvorenosti proučavanja drugih kultura, različitih mišljenja i iznošenju argumenata i motiviše se za izučavanje nacionalne istorije.

4. Sadržaji i operativni ciljevi predmetnoga programa

Operativni ciljevi proizilaze iz opštih ciljeva i usmjereni su na učenike/učenice. Pokazuju što učenik/učenica treba da nauči, sazna, postigne, može da uradi. Objedinjuju sadržajne (pojmovi, principi, zakonitosti) i procesne ciljeve (razne kognitivne i komunikacijske sposobnosti i kompetencije) i služe kao osnova za definisanje standarda znanja. Predložene aktivnosti proizilaze iz postavljenih ciljeva i upućuju na procese i radnje putem kojih učenik/učenica ostvaruje cilj. Predstavljaju smjernice, nipošto striktna uputstva, za nastavnike/nastavnice. Kolona „Pojmovi i sadržaji“ predstavlja otvoren izbor za realizaciju predviđenih ciljeva i aktivnosti. U skladu s mogućnostima i zahtjevima učenika/učenica, nastavnik/nastavnica je slobodan/slobodna da kolonu dopuni ili skрати u obimu koji neće ugrožavati mogućnost sticanja kompetencija prema postavljenim standardima znanja. Kolona „Korelacije“ predstavlja uputstva i preporuke za ostvarivanje funkcionalne saradnje iz predmetnih oblasti u kojima je moguće napraviti logičku vezu i preplitanje od koristi za savladavanje nastavnih jedinica. Nastavnicima/nastavnicama je ostavljena mogućnost da i sami/same upisuju ostvareni stepen povezanosti s ostalim predmetima i temama iz lokalne istorije nastavnim sadržajima za koje smatraju da im mogu biti od važnosti u sprovođenju nastavne prakse.

I razred

T e m a 1: UVOD U ISTORIJU

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna pojam i predmet istorije - zna da postavi hronološki red velikih istorijskih razdoblja i opiše razlike između njih - zna različite istorijske izvore i zna da navede kako na osnovu njih saznajemo o prošlosti - uviđa potrebu za njihovim skupljanjem, čuvanjem i kritičkim proučavanjem - upozna najvažnije pomoćne istorijske nauke i shvati njihov odnos s istorijom. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznaju značaj istorije za humanističke nauke - izražavaju svoj stav – da li postoji razlika između priča o prošlosti i istorije kao nauke - zaključuju zašto se izvorima služe istoričari i objašnjavaju potrebu kritičkoga tumačenja izvora - demonstriraju način računanja vremena prema hrišćanskoj eri - shvate kriterijume periodizacija u istoriji kao nauci - otkrivaju vezu istorije i drugih predmetnih oblasti. 	<p>Civilizacija; kultura; istorija; istorijski izvori; istorijske nauke; Herodot; Tukidid; Polibije; Tacit; Historia dei; Historia humana; povelja; hronika; arhiv; era; datum; antika; robovlasništvo; feudalizam; kapitalizam; socijalizam.</p>	<p>Matematika: mjerenje, jedinica mjere za vrijeme.</p>

T e m a 2: PRAISTORIJA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p>	<p>Učenici/učenice:</p>		

<ul style="list-style-type: none"> - zna što je praistorija i na koja se razdoblja dijeli - opiše kako su prirodne i društvene promjene uticale na razvitak čovjeka - zna o načinu života ljudi u kamenome i metalnome dobu (način stanovanja i ishrane, gradnja prvih prebivališta, predmeti za svakodnevnu upotrebu) - opiše promjene nastale u životu čovjeka pronalaskom vatre, metala, točka - upozna razvoj ljudskoga društva i kretanje od nižih ka višim oblicima društvenih zajednica (rod, bratstvo, pleme) - sazna o praistoriji na tlu današnje Crne Gore - zna da pobroji praistorijske lokalitete na tlu Crne Gore. 	<ul style="list-style-type: none"> - rade na tekstu i ilustrativnome materijalu iz udžbenika - iznose svoj stav kako paleontologija i arheologija pomažu u tumačenju praistorije - obrazlažu kako su živjeli praistorijski ljudi i čime su se bavili - upoređuju oruđa, oružja i način života ljudi u doba paleolita i neolita, kamenoga i metalnoga doba - obrazlažu posljedice otkrića metala i točka značajne za život ljudi - na sopstvenome iskustvu analiziraju rod, bratstvo i pleme - objašnjavaju nastanak privatne svojine i države - shvataju animizam, totemizam i umjetnost praistorijskoga čovjeka i navode tragove prvoga umjetničkog izražavanja - locira na istorijskoj karti Crne Gore najstarija arheološka nalazišta - pošećuju najbliže praistorijsko nalazište ili zavičajni muzej i pišu kratak referat o tome. 	<p>Kameno i metalno doba; svjedočanstva o životu ljudi u praistoriji; paleolit; mezolit; neolit; praistorija; kameno doba (paleolit, mezolit, neolit); metalno doba (bakarno, bronzano, željezno doba); horda; rod; pleme; matrijarhat; patrijarhat; totemizam; animizam; magija; politeizam; monoteizam; ornament; Crvena stijena (Petrovići); Odmut (Piva); Berankrš (Berane); Međeđa glava (Podgorica); Lipci kod Risna.</p>	<p>Likovna umjetnost: pojava umjetničkoga stvaranja i umjetnost praistorije; religijske i umjetničke predstave čovjeka praistorije.</p>
--	--	---	--

T e m a 3: RANE CIVILIZACIJE

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna područja na kojima su nastale rane civilizacije - definiše razvoj društva i država, život ljudi, društvene slojeve Staroga istoka (Mesopotamija, Egipat, Persije, Anatolije i Levanta) - upozna razvoj stare Indije, Kine, Fenikije i Palestine - umije odrediti osobine najstarijih civilizacija na američkome tlu (Maja, Asteka i Inka) - zna o dostignućima kulture i nauke - uoči značaj mitologije u životu ljudi i njen uticaj na kulturno stvaralaštvo prvih civilizacija. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pokazuju na karti narode i države ranih civilizacija i navode koji narodi i države danas postoje na tome prostoru - obrazlažu strukturu društva i ustrojstvo država drevnih civilizacija - upoređuju sličnosti i razlike u društvenim i političkim djelatnostima među civilizacijskim područjima - opisuju način života stanovništva ranih civilizacija i uočavaju sličnosti i razlike - prikupljaju ilustrovani materijal, zanimljivosti s interneta i prave panoe za kabinet. 	<p>Stari istok (Mesopotamija; Egipat; Persija; Anatolija; Levant); Indija i Kina; Fenikija; Palestina; civilizacije Inka, Maja i Acteka; despotizam; mastodontske građevine; irigacioni sistem; asimilacija; katarakta; noma; piramida; mastaba; balsamovanje; mumija; hijeroglifi; obelisk; kapitel; sanskrt; kolonija; judaizam; lavirint; almanah; inkarnacija.</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: književnost staroga vijeka, istorija sumersko-vavilonske civilizacije, <i>Ep o Gilgamešu</i> (nastanak književnosti, mit i književnost), kakvi su junaci Gilgameš i Enkidu, njihovo porijeklo status i izgled? Što je kod njih standardno, a što izuzetno?</p> <p>Likovna umjetnost: umjetnost Mesopotamije; umjetnost Egipćana (građevinarstvo, vajarstvo slikarstvo).</p>

T e m a 4: ANTIČKA GRČKA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / sadržaji	Korelacija

<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna značaj kritsko-mikenske civilizacije za istoriju Helade - zna osnovnu periodizaciju helenske istorije (homersko, arhaičko, klasično i helenističko razdoblje) - zna za nastanak malih grčkih državnica (polis) - razumije uzroke, pravce i posljedice velike grčke kolonizacije - zna značaj i posljedice grčko-persijskih ratova i peloponeskoga rata - zna značaj Sparte i Atine i osnovne karakteristike njihova državnog i društvenog uređenja - umije da vrednuje „zlatno Periklovo doba“ - umije da opiše uspon makedonske države i na karti uoči vrijeme i prostor nastanka imperije Aleksandra Velikoga, njenu veličinu i značaj, kao i vrijeme diadoha - zna da nabroji i opiše grčke kolonije i gradove na teritoriji današnje Crne Gore. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - označavaju karakteristike grčkoga društva i privrede Homerova doba - navode glavne bogove olimpijskoga panteona - objašnjavaju zašto je u Grčkoj nastalo mnoštvo političkih zajednica – polis - demonstriraju na karti zemlje i krajeve u kojima su Grci osnivali svoje kolonije i objašnjavaju razloge i značaj kolonizacije - upoređuju uređenje Sparte i Atine i ističu sličnosti i razlike - pronalaze na karti mjesta najvažnijih bitaka u grčko-persijskim ratovima - procjenjuju Periklovo zlatno doba - obrazlažu privredne i političke uzroke Peloponeskoga rata i ocjenjuju njegove posljedice - ističu najznačajnije tekovine grčke kulture - demonstriraju na karti zemlje koje je osvojio Aleksandar Veliki - navode praktične primjene naučnih i kulturnih dostignuća helenističkoga doba - razgovaraju o antičkim lokalitetima u Crnoj Gori. 	<p>Civilizacije Krita i Mikene; homersko, arhaičko, klasično i helenističko doba; polis; Sparta; Atina; zlatno doba Atine; alfabet; polis; demokratija; tiranida; Perikle; Aleksandar Veliki; grčka kultura; helenistička kultura; sedam svjetskih čuda; olimpijska mitologija; aklamacija; lakonski odgovori, hegemonija; arhont, demos; harmonija; kolonada; satrapija; metope; karijatida; filozofija; logika; valuta, gigant; epos; basna;</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: Homer: <i>Ilijada i Odiseja</i> (trojanski mit, antički ep, homersko pitanje). Podvući istorijski i umjetnički značaj Homerovih epova. Književnost: dramska poezija Sofokle: <i>Antigona</i> (struktura dramskoga teksta, antičko pozorište, tragičari, tebanski mit, pojam tragičnoga). Istaći u čemu je herojska i ljudska veličina Antigona.</p> <p>Likovna umjetnost: Antika, klasična umjetnost Grka (karakteristike i tekovine nenadmašnoga grčkog umjetničkog izraza, razlika između arhaičkoga, klasičkoga i helenističkoga).</p>
--	---	--	--

Te ma 5: ANTIČKI RIM

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - umije da opiše nastanak rimske države i istorijske oblike njezina postojanja (kraljevstvo, republika, imperija) - umije da razloži strukturu i organizaciju rimskoga društva - umije da opiše rimsku vojsku i pojasni njenu ulogu u stvaranju i širenju rimske države - umije da opiše svakodnevni život različitih slojeva rimskoga društva - umije da opiše rimsku državu u doba carstva, uzroke privredne i društvene krize Rimskoga Carstva, seobe naroda, podjele i propasti Zapadnoga Rimskog Carstva - zna osnovna obilježja religije Rimljana; rimske kulture i navede najznačajnija dostignuća Rimljana (pravo, filozofija, historiografija, književnost, umjetnost) - sazna o vremenu rimske vladavine na prostoru Crne Gore i na karti navede spomenike rimske kulture u Crnoj Gori. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razlažu i objašnjavaju što govori istorija, a što legenda o osnivanju Rima - opisuju kako se oblikovalo rimsko društvo u doba kraljeva, republike, carstva - analiziraju agrarno-socijalne mjere u Rimu, život robova i ocjenjuju značaj njihova rada - obrazlažu najvažnije karakteristike rimske države u doba carstva (principat i dominat) - upoređuju život Rimljana prije i poslije velikih osvajanja - prave tabelu značajnijih vladara u upravljanju Rimom u doba kraljeva, doba republike i doba carstva - analiziraju uzroke i posljedice seobe naroda i propasti Zapadnoga Rimskog Carstva - obrazlažu sistem rimske uprave i proces romanizacije u Crnoj Gori; navode u čemu i kako svjedoče tragovi rimske kulture na crnogorskome tlu - pošećuju bar jedno nalazište ostataka rimske kulture ili 	<p>Osnivanje Rima. Razvoj rimske države od kraljevstva, preko republike do carstva; uspon Rimskoga Carstva;; rimski svijet bogova; počeci hrišćanstva; rimska kultura; autohton, dominirati, republika, tribun, nobil, centurija, magistrat, veto, diktator, legija, latifundija, provincija, romanizacija, proleter, trijumf, optimat, popular, trijumvirat, imperija, princeps, kolonat, abdicirati, pontifik, hrišćanstvo, mesija, apostoli, katakombe, teolog, kanonske knjige, forum, arena, terme, sinagoga, akvadukt, područje Crne Gore u rimskoj državi.</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: Biblija: <i>Legenda o potopu, Bešeda na gori.</i></p> <p>Likovna umjetnost: klasična umjetnost Rima (osobnosti rimskoga građevinarstva, vajarstva i slikarstva).</p> <p>Građansko obrazovanje. Matematika: rimski brojevi.</p>

	<p>najbliži zavičajni muzej i pišu kratak referat o tome</p> <ul style="list-style-type: none"> - objašnjavaju pojavu i širenje hrišćanstva, čitaju tekst iz Biblije (Hristova bešeda na gori) iznose svoj stav - dovode u vezu grčku i rimsku religiju i kulturu i navode sličnosti i razlike - ističu kako su Rimljani obogatili kulturu čovječanstva, s primjerima iz praktičnoga života. 		
--	---	--	--

II razred

T e m a 1 : RANI I RAZVIJENI SREDNJI VIJEK

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumije periodizaciju srednjega vijeka - upozna tri razdoblja srednjega vijeka: rani srednji vijek (kraj V – sredina IX v.), razvijeni srednji vijek (sredina IX – kraj XIV v.), pozni srednji vijek ili rano novo doba (XIV–XVI v.), - upozna nastanak i razvoj feudalizma u Evropi - zna veliku seobu naroda - upozna se s Vizantijom i Franačkom - umije da opiše razvoj 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje pomoću karte veliku seobu naroda - na primjerima Franačke i Vizantije analizira feudalne odnose - izvodi zaključak o uticaju crkve na feudalne odnose - čitaju tekstove iz Biblije i Kurana, upoređuju, analiziraju istorijski, socio-ekonomski kontekst - iz udžbenika izdvajaju i upoređuju činjenice - nabrajaju, analiziraju i 	<p>Feudalno društvo; velika seoba naroda; Vizantija; Franačka; Sveto Rimsko Carstvo; hrišćanska crkva; katoličanstvo, pravoslavlje, islam, Arabljani; umjetnost.</p>	<p>Geografija: migracije stanovništva. Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: rodoslovi, ljetopisi, hronike i biografije, lirski, epski i dramski djela srednjega vijeka).</p> <p>Likovna umjetnost: ikonografija, skulptura, slikarstvo</p> <p>Građansko obrazovanje: način suživota i uvažavanje</p>

<p>hrišćanske crkve i razloge podjele na rimokatoličku i pravoslavnu crkvu</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna razvoj islamske religije i njeno širenje - umije da pravi paralelu između Franačke, Vizantije i Arabljanske države - umije da vrednuje umjetnička dostignuća srednjega vijeka. 	<p>objašnjavaju kontekst nastajanja najznačajnijih umjetničkih dostignuća.</p>		<p>različitosti.</p>
--	--	--	----------------------

T e m a 2: DOLAZAK PREDAKA CRNOGORACA I JUŽNIH SLOVENA NA BALKAN

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna o doseljavanju predaka Crnogoraca iz Polablja na Balkan početkom VII vijeka - zna o doseljavanju drugih slovenskih plemena na Balkan - umije da objasni slovenizaciju Prevalisa (od 620. godine) i postepenu promjenu imena u Duklju - zna o Sklaviniji Duklji, umije da objasni ulogu arhonta Petra i Svetoga Vladimira u procesu nastanka Dukljanskoga Kraljevstva - umije da objasni proces nastanka nezavisnoga Dukljanskoga Kraljevstva pod 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nalaze na istorijskoj karti prostore naseljene precima Crnogoraca i drugih Južnih Slovena, posebno prostore Duklje - prave tabelu dukljansko-zetskih vladara sa značajnijim datumima - razgovaraju o periodima njihove vladavine - navode bitne činjenice o Barskoj nadbiskupiji - pošećuju lokalitet Tuđemili, rade unutarodjeljenjske i međuođjeljenjske prezentacije - sakupljaju podatke o odnosima Duklje/Zete sa 	<p>Dukljani, Južni Sloveni, Duklja, arhont Petar, Sveti Vladimir, Vojislav, Mihailo, Bodin, Zeta, Rašani, Hrvati, Karantanci, makedonski Sloveni, Bugari.</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: Ljetopis popa Dukljanina, Miroslavljevo jevanđelje, Barski epitafi, Andreacijeva povelja.</p> <p>Likovna umjetnost: Freske, ikone.</p>

<p>dinastijom Vojislavljevića</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna se sa značajem Bitke kod Bara (Tuđemili) - razumije značaj nastanka Dukljansko-barske nadbiskupije - umije da objasni preimenovanje Duklje u Zetu - upozna karakter osvajanja Zete od strane Nemanjića - shvati smisao osnivanja pravoslavne episkopije - razumije značaj primorskih gradova za dukljansku državu. 	<p>sušednim državama</p> <ul style="list-style-type: none"> - prave malo istraživanje o specifičnostima gradova na Crnogorskom primorju u kontekstu Duklje. 		
--	--	--	--

Te m a 3: EVROPA U POZNOME SREDNJEM VIJEKU (XII–XV v.)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - umije da objasni promjene u feudalnome društvu zapadne Evrope od XII vijeka - objašnjava početke razvoja grada na primjerima Venecije i Firence - umije da objasni značaj nastanka država (Francuska, Engleska, Španija, Portugalija) - razumije posljedice raspada Svetoga Rimskog Carstva - zna posljedice pada Vizantije pod vlast Turaka Osmanlija - upozna se s razvojem kulture i 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prave poređenja između današnjega i srednjovjekovnoga grada - analiziraju strukturu staleških monarhija u odnosu na ostale države - iznose i argumentuju svoja zapažanja o privrednim tokovima u poznom srednjem vijeku - dovode u vezu kulturnu emancipaciju s religijskim ubjeđenjima - diskutuju i zaključuju o 	<p>Feudalizam, gradovi, trgovina, staleško društvo, monarhija, krstaški ratovi, manufaktura, Vizantija, mitropolit, papa, aristokratija, univerzitet, humanizam, rana renesansa, gotika.</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: Književnost humanizma i rane renesanse.</p> <p>Likovna umjetnost: Arhitektura, skulptura.</p> <p>Muzička umjetnost.</p>

<p>umjetnosti, odnosu prema crkvi</p> <ul style="list-style-type: none"> - shvati značaj osnivanja univerziteta - umije da objasni i navodi velika geografska otkrića - zna i umije da opiše način i stil života u doba humanizma i renesanse - sazna o gotskoj umjetnosti. 	<p>posljedicama raspada Svetoga Rimskog Carstva u Njemačkoj i Italiji</p> <ul style="list-style-type: none"> - dovode u vezu pad Vizantije s dešavanjima u Evropi sredinom XV vijeka - navode i objašnjavaju institucije kulture i stvaralaštva - prave i prezentuju grupno istraživanje na temu velikih geografskih otkrića - vrše i obrazlažu poređenje između načina i stila života u doba humanizma i renesanse u odnosu na prethodno doba. 		
---	---	--	--

T e m a 4: ZETA/CRNA GORA OD SREDINE XIV DO KRAJA XVII VIJEKA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - umije da vrednuje značaj obnove zetske države i objasni vladavinu dinastije Balšića - umije da objasni potiskivanje imena Zeta i nastanak pojma Crna Gora - upozna period vladavine dinastije Crnojevića - razumije značaj nastanka Cetinja kao novoga državnog središta - razumije značaj izgradnje Cetinjskoga manastira kao središta Zetske, odnosno Cetinjske mitropolije - umije da objasni značaj štamparije Đurđa Crnojevića - umije da opiše uticaj renesanse na prostoru Crne Gore - zna o Crnoj Gori pod turskom upravom (1496–1697) - zna prilike na prostorima naseljenim Južnim Slovenima (Bosna, Srbija, Hrvatska, Makedonija) - zna dešavanja na prostoru naseljenom Albancima u srednjem vijeku. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuju ulogu Balšića u obnovi zetske države - prave tabelu zetskih vladara iz dinastija Balšića i Crnojevića sa značajnijim datumima, predstavljaju je, objašnjavaju i argumentuju - idu u posetu Žabljaku Crnojevića i rade esej o njegovoj ulozi - sakupljaju i prezentuju podatke o nastanku Cetinja i izgradnji Cetinjskoga manastira - prezentuju istraživanje o prvoj štampariji u Crnoj Gori i kod Južnih Slovena uopšte, - rade i prezentuju grupni rad o bokokotorskim renesansnim piscima - izdvajaju bitne događaje iz perioda 1496–1697 i komentarišu ih - upoređuju stanje među državama i narodima na Balkanu. 	<p>Balša I, Balšići, Crnojevići, Ivan Crnojević, Cetinje, Cetinjski manastir, Đurađ Crnojević, Obodska štamparija, Štampar Makarije, Oktoih, renesansa, nahije, Dubrovačka Republika, Srbija, Bosna, Albanci.</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski i književnost: narodne bajke, epske narodne pjesme, lirske narodne pjesme.</p> <p>Likovna umjetnost.</p> <p>Muzička umjetnost.</p>

III razred

T e m a 1: NOVI VIJEK

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna velika geografska otkrića od XV do XVII vijeka - zna da navede glavne nosioce reformacije - zna da opiše prilike na Balkanu u XVI i XVII vijeku i uticaj Osmanskoga Carstva i Habsburške Monarhije - shvati proces propadanja feudalnih društava i nastanak građanske epohe u Evropi - razumije značaj Holandske i Engleske građanske revolucije - umije da objasni razvoj kulture, filozofije, nauke i umjetnosti u Evropi - shvati značaj prosvjetiteljskoga pokreta i ulogu enciklopedista u Francuskoj. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - označavaju nosioce vjerskih promjena u Evropi - na istorijskoj karti lociraju narode i državne zajednice koje su bile pod osmanskim i habsburškim uticajem - bilježe na hameru bitne pojmove i sadržaje koji se tiču prosvijećenoga apsolutizma - rade grupni rad na temu kulturnih, naučnih i umjetničkih dostignuća. 	<p>Evropa, pozni feudalizam, robno-novčani odnosi, geografska otkrića, reformacija, Balkan u Osmanskome Carstvu, Holandska revolucija, Engleska revolucija, ratovi i revolucije 1775–1815, protestantizam, Rusija, nauka, tehnika.</p>	<p>Likovna i muzička umjetnost: renesansa, barok.</p> <p>Sociologija: društveni sistemi.</p> <p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: renesansna književnost, klasicizam u književnosti, prosvjetiteljska književnost.</p> <p>Geografija: Evropa, Amerika, Afrika, Azija.</p>

T e m a 2: CRNA GORA OD 1698. DO 1851. GODINE

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / sadržaji	Korelacija
Učenik/učenica treba da:	Učenici/učenice:		

<ul style="list-style-type: none"> - shvati smisao odluke Opštencnogorskoga zbora o izboru vladike Danila - početak borbe za političko i vjersko jedinstvo Crne Gore - zna da opiše period vladavine vladike Danila, Save i Vasilija - zna da objasni prilike u Crnoj Gori koje su dovele Šćepana Malog na vlast - zna da vrednuje i opiše rad Petra I Petrovića Njegoša - shvati značaj formiranja organa vlasti u vrijeme Petra I - zna da opiše i objasni proces ujedinjenja Crne Gore i Brda i privremeno ujedinjenje Crne Gore i Boke - zna da opiše period vladavine Petra II Petrovića Njegoša - umije da prepozna specifične, kulturne, tradicionalne i vjerske uslove života Crne Gore - zna da ocijeni ulogu dinastije Petrović-Njegoš u državnome preobražaju Crne Gore do sredine XIX vijeka. 	<ul style="list-style-type: none"> - povezuju sadržaje istorije Crne Gore s događajima na Balkanu i u Evropi - prave tabelu sa značajnim datumima i događajima iz perioda vladavine vladika Danila, Save i Vasilija - analiziraju specifičnosti vladavine Šćepana Maloga - na karti lociraju petrovičku Crnu Goru - pišu seminarski rad o značaju Petra I za razvitak Crne Gore - čitaju poslanice Petra I i komentarišu njihove poruke - analiziraju razvoj organa državne vlasti u doba Petra II. 	<p>Opštencnogorski zbor, vladikat, Danilo, Sava, Vasilije, Šćepan Mali, Petar I, Petar II, Carev laz, Krusi, Martinići, Crnogorska brda, Boka Kotorska, Stega, Gvardija, guvernadurstvo, Zakonik, Senat, perjanici.</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: Poslanice Petra I, Njegoševo književno djelo.</p>
---	--	---	--

T e m a 3: SVIJET OD KRAJA XVIII DO POČETKA XX VIJEKA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna se s nastankom modernoga građanskog svijeta, moderne politike i ekonomije - prepozna značaj tehnoloških pronalazaka za razvoj modernih društava - shvati značaj Prve i Druge industrijske revolucije - shvati značaj Američkoga rata za nezavisnost i Francuske buržoaske revolucije - umije da opiše Napoleonove ratove i revoluciju 1848. godine - razumije razvoj kapitalizma u Evropi te nastanak imperijalizma i kolonijalizma - upozna prilike u Habsburškoj Monarhiji i Otomanskome Carstvu - upozna istoriju Bosne do Prvoga svjetskog rata - zna kako je stvorena albanska država. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upoznaju se s naučnim i tehničkim otkrićima I i II industrijske revolucije - razgovaraju o revolucijama i o građanskome ratu na osnovu izvornoga teksta - rade radove na teme: kapitalizam, imperijalizam i kolonijalizam (povezuju kolonije, objašnjavaju njihovu ulogu, koje su to zemlje, djelovi svijeta) - prave poređenje o položaju Bosne, Srbije, Hrvatske u odnosu na evropske prilike - na istorijskoj karti analiziraju prostore na kojima se formirala albanska država. 	<p>Industrijske revolucije, liberalizam, demokratija, revolucija, Napoleon, prava čovjeka, kolonijalizam, imperijalizam, Habsburška Monarhija, Otomansko Carstvo, Srbija, Karađorđe, Miloš Obrenović, Hrvatska, Bosna, Ilirski pokret, Albanija, Bečki kongres, Berlinski kongres.</p>	<p>Fizika: naučna otkrića, tehnička otkrića.</p> <p>Sociologija: demokratija, ljudska prava.</p> <p>Geografija: Engleska, SAD, Francuska, Balkan, Austrija, Rusija, Turska.</p> <p>Biologija: Line, Brem, Darwin.</p>

T e m a 4: CRNA GORA OD 1852. DO 1914. GODINE

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna da opiše proces odvajanja duhovne od svjetovne vlasti u Crnoj Gori - zna da obrazloži period vladavine knjaza Danila - zna političke posljedice Bitke na Grahovcu - zna da opiše period vladavine knjaza Nikole - shvati značaj crnogorske pobjede u bitkama na Vučjemu Dolu i Fundini - shvati značaj oslobođenja Bara i Ulcinja u povratku države Crne Gore na Jadransko more - shvati značaj potvrđivanja nezavisnosti Crne Gore na Berlinskome kongresu 1878. godine - zna da nabroji i objasni pravne tekovine Crne Gore za vrijeme vladavine Danila i Nikole I Petrovića - umije da objasni potrebu za donošenjem Ustava za Knjaževinu - upozna Ustav Sinoda Crnogorske pravoslavne crkve - zna da opiše i pojasni stanje u 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - istražuju značaj odvajanja duhovne od svjetovne vlasti u Crnoj Gori - na hameru hronološki ređaju važne datume i događaje iz perioda vladavine knjaza Danila i knjaza Nikole - diskutuju i izvode zaključke o značaju Berlinskoga kongresa za Crnu Goru - pišu kratak rad o Ustavu Sinoda Crnogorske pravoslavne crkve - naprave scenski igrokaz o samom činu krunisanja kralja Nikole - analiziraju kartu Crne Gore u periodu 1852–1914. godine i izvode zaključke. 	<p>Knjaz Danilo, vojvoda Mirko, knaz i kralj Nikola I, Zakonik Danila I, Bitka na Vučjemu Dolu, Bitka na Fundini, Operacije oslobađanja Bara i Ulcinja, Ustav Knjaževine Crne Gore, Kraljevina Crna Gora, Prvi balkanski rat, Drugi balkanski rat.</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: St. M. Ljubiša, Marko Miljanov Popović</p>

Crnoj Gori nakon proglašenja kraljevine 1910. godine - zna da opiše operacije Crnogorske vojske u balkanskim ratovima - zna da objasni i istakne teritorijalno širenje Crne Gore u periodu od 1858. godine do 1914. godine.			
---	--	--	--

IV RAZRED

T e m a 1: SVIJET OD POČETKA PRVOGA DO POČETKA DRUGOGA SVJETSKOG RATA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna da opiše društveno-političke prilike u Evropi početkom XX vijeka - zna da navede osnovne uzroke izbijanja Prvoga svjetskog rata - umije da kritički procijeni povod za rat - zna da navede najvažnije frontove zaraćenih strana - shvati značaj sloma tri imperije (Austro-Ugarska, Turska, Rusija) - umije da uporedi društveno-ekonomske prilike u Rusiji sa zemljama zapadne Evrope - shvati značaj Oktobarske revolucije 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na karti navode glavne centre Evrope početkom XX vijeka - izdvajaju i klasifikuju ključne uzroke za izbijanje Prvoga svjetskog rata i kritički ih analiziraju - analiziraju tekst iz udžbenika - čitaju različite istorijske izvore vezane za Prvi svjetski rat i međusobno ih upoređuju - opisuju društveno-ekonomske prilike u Rusiji i revolucionarne smjene vlasti 	<p>Prvi svjetski rat; Sarajevski atentat; frontovi u Prvome svjetskom ratu; Versajska mirovna konferencija; građanska demokratija, naci-fašizam; diktature; militarizam; Velika depresija; Velika Antanta; Mala Antanta; ideološka i socijalna osnova Oktobarske revolucije; građanski rat u Rusiji, građanski rat.</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: razvoj književnih pravaca i najznačajniji predstavnici/predstavnice u svijetu i kod nas do početka Prvoga svjetskog rata.</p>

u Rusiji - upozna se s versajskim uređenjem Evrope i njenom međuratnom političkom konstelacijom - upozna se s procesom učvršćenja modela zapadne demokratije, pojavom naci-fašizma i komunizma - upozna se s istorijskim procesima u Kini, Japanu, Aziji i Africi.	- izdvajaju najvažnije momente revolucija u Rusiji - upućuju se u elemente međuratne geopolitike.		
---	--	--	--

T e m a 2: CRNA GORA I JUGOSLOVENSKE ZEMLJE OD POČETKA PRVOGA DO POČETKA DRUGOGA SVJETSKOG RATA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / sadržaji	Korelacija
Učenik/učenica treba da: - zna o razlozima učešća Crne Gore u Prvome svjetskom ratu - zna da opiše operacije Crnogorske vojske u Prvome svjetskom ratu - zna o ratnim operacijama Srpske vojske - zna o sudbini Crnogorske vojske, komitskome pokretu i Božićnoj pobuni - zna o ukidanju samostalne države Crne Gore i autokefalne Crnogorske pravoslavne crkve - stekne sliku o položaju Crne Gore u novoj jugoslovenskoj državi - upozna pojavu i smisao ideje jugoslovenstva	Učenici/učenice: - navode argumente i kontraargumente za ulazak Crne Gore u Prvi svjetski rat - na karti lociraju crnogorske i najvažnije balkanske frontove - usmeno izdvajaju ključne momente u procesu stvaranja Kraljevine SHS - učestvuju u grupnome radu radi razmjene mišljenja o političkome modelu novonastale države - pišu izvještaj o položaju naroda u Kraljevini SHS/Jugoslaviji - prave malo istraživanje o društveno-ekonomskome i	Interbellum. Prvi svjetski rat; operacije Crnogorske vojske, Mojковаčka bitka, Srpska vojska; Pariska mirovna konferencija, Društvo naroda, fašističke agresije do početka Drugoga svjetskog rata. Konstituisanje Kraljevine SHS, centralizam, federalizam, nacionalno pitanje. Šestojanuarska diktatura; Oktroisani ustav, spoljna politika; stvaranje Banovine Hrvatske. Djelovanje savezničkih trupa u Crnoj Gori; Podgorička	Crnogorski –srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: razvoj književnih pravaca i najznačajniji predstavnici/predstavnice u svijetu i kod nas između dva svjetska rata – ekspresionizam, futurizam, nadrealizam. Likovna umjetnost: razvoj arhitekture; slikarstvo – impresionizam, nadrealizam, apstraktno slikarstvo; vajarstvo – odlike i predstavnici/predstavnice. Muzička umjetnost: atonalni

<ul style="list-style-type: none"> - opiše proces konstituisanja Kraljevine SHS i duboke antagonizme koji su postojali u njoj - shvati zašto je KSHS bila neodrživa država - zna da obrazloži uzroke uvođenja šestojanuarske diktature - zna da opiše privredni, društveni i kulturni život Jugoslavije - umije kritički da procijeni položaj Crne Gore u Kraljevini Jugoslaviji. 	<p>kulturnome razvoju Kraljevine SHS/Jugoslavije</p> <ul style="list-style-type: none"> - prave istraživanje o „porodičnome učešću u Prvome svjetskom ratu“ - prave izvještaj o stanju u Crnoj Gori prije i nakon ujedinjenja. 	<p>skupština, „bjelaši“; „Zelenaši“; Božićna pobuna; komitski pokret; crnogorska vlada i vojska u emigraciji; Gaeta; Crna Gora u administrativno-teritorijalnim podjelama KSHS/Jugoslavije.</p>	<p>ekspresionizam, kamerno-scenska i koncertna muzika; popularna muzika: šansone, romanse, balade, džez.</p>
--	--	---	--

T e m a 3 : DRUGI SVJETSKI RAT I SAVREMENI SVIJET

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna da opiše prilike u Evropi uoči Drugoga svjetskog rata - zna da navede predstavnike/predstavnice fašizma, nacizma i militarizma - uputi se u države učesnice i razloge njihova učešća u ratu - sazna osnovne frontove u ratu, osnovne tokove ratnih operacija i najveće bitke - zna da analizira položaj civilnoga stanovništva u ratnim uslovima - zna političku prekompoziciju Evrope i svijeta nakon rata - zna da opiše proces i pojasni razloge formiranja OUN-a 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - imenuju glavne uzroke i povod za izbijanje Drugoga svjetskog rata - tumače ilustracije u udžbeniku u kontekstu konkretnih istorijskih dešavanja - hronološki ređaju događaje i na karti pokazuju značajnije frontove i bitke Drugoga svjetskog rata - izdvajaju iz štampe neki od feljtona koji se odnosi na Drugi svjetski rat i upoređuju ga s činjenicama koje iznose istorijski izvori - čitaju izvode iz deklaracije 	<p>Evropa uoči Drugoga svjetskog rata, agresija naci-fašizma, ratne operacije.</p> <p>Istočni front (Staljingrad – Kursk), kapitulacija Italije, Iskrcavanje u Normandiji, kapitulacija Italije, Njemačke i Japana.</p> <p>Suđenje ratnim zločincima, ratna privreda, pokreti otpora, posljedice rata, Ujedinjene nacije, kapitalizam, socijalizam, treći svijet, blokovska podjela svijeta,</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: realizam – ideje, motivi i predstavnici.</p> <p>Sociologija.</p> <p>Građansko obrazovanje.</p>

<ul style="list-style-type: none"> - umije da nabroji protivurječnosti koje su dovele do podjele poslijeratnoga svijeta na vojno-političke blokove - zna da uporedi društvene sisteme u državama NATO pakta i Varšavskoga ugovora - zna o društvenim procesima u zemljama trećega svijeta - zna o razvoju socijalizma u Evropi i posljedicama pada Berlinskoga zida - upozna se s nastankom i širenjem Evropske unije - shvati značaj globalizacije. 	<p>UN</p> <ul style="list-style-type: none"> - pišu kratak izvještaj o simbolu slobode - prave rezime o EU - obrazlažu potrebu osnivanja OUN-a - diskutuju o posljedicama formiranja i djelovanja vojno-političkih blokova. 	<p>neokolonizalizam, dekolonizacija, svjetsko tržište, globalizacija, Evropska unija.</p>	
--	---	---	--

Te m a 4: CRNA GORA I JUGOSLAVIJA U DRUGOME SVJETSKOM RATU

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna da opiše napad fašističkih zemalja na Jugoslaviju, njen ratni slom i komadanje - umije da pronađe razlike između djelovanja KPJ i ostalih političkih partija u Aprilskome ratu i nakon njega - upozna se s Narodnooslobodilačkim 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na karti pokazuju okupatorsku podjelu Jugoslavije - u grupama rade opis i predstavljaju napad fašističkih zemalja na Jugoslaviju - diskutuju o razlikama između djelovanja KPJ i ostalih političkih partija u Aprilskome ratu i nakon 	<p>Aprilski slom, građanski rat i revolucija, revolucionarna smjena vlasti, KPJ i organizacija Ustanka 1941. g., Josip Broz Tito, kolaboracionistički režimi i pokreti, NDH, ustaše, četnici, Nedić, D. Mihailović, Ljotić, NOP, velike bitke NOR-a, organi narodne vlasti (NOO;</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: Mihailo Lalić, Radovan Zogović.</p> <p>Geografija.</p>

<p>partizanskim pokretom u Crnoj Gori i njegovim glavnim nosiocima</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna da nabroji kvislinške formacije na jugoslovenskome prostoru i smisao njihove nacionalne izdaje - umije da pojasni osnovne ciljeve NOR-a i njegove najveće bitke - razumije značaj NOB-a za stvaranje socijalističke Jugoslavije - zna da opiše i istakne tok 13-julskoga ustanka u Crnoj Gori kao fenomena Drugoga svjetskog rata - zna da odredi značaj partizanskoga pokreta u odnosu na ostale pokrete i vojne formacije - umije da shvati značaj povratka državnosti Crne Gore 1945. godine - shvati značaj nastanka Narodne Republike Crne Gore i njezina ulaska u jugoslovensku federaciju. 	<p>njega</p> <ul style="list-style-type: none"> - nabrajaju i objašnjavaju kvislinške formacije na jugoslovenskome prostoru - razgovaraju o NOR-u i najvećim bitkama (po jedna grupa predstavlja određenu bitku), značaju za stvaranje socijalističke Jugoslavije - rade prezentacije u kojima opisuju tok 13-julskoga ustanka u Crnoj Gori i objašnjavaju njegov značaj - definišu značaj partizanskoga pokreta u odnosu na ostale pokrete i vojne formacije - istražuju i razgovaraju o značaju povratka državnosti Crne Gore 1945. godine kroz jugoslovensku federaciju. 	<p>AVNOJ); završne borbe za oslobođenje, borba za međunarodno priznanje DFJ, doprinos pobjedi nad fašizmom.</p> <p>Crna Gora u ratu 1941–1945:</p> <p>Italijanska okupacija, 13-julski ustanak, Pljevaljska bitka, razvoj NOP-a u Crnoj Gori, obnova državnosti – ZAVNO za Crnu Goru i Boku, oslobođenje Crne Gore, ratne crnogorske brigade i divizije, doprinos Crne Gore pobjedi nad fašizmom, Sava Kovačević, Peko Dapčević, Milovan Đilas, Ivan Milutinović, Krsto Popović, Sekula Drljević, Pavle Đurišić, ZAVNOCGB, CASNO, Crnogorska narodna skupština, NR Crna Gora.</p>	
--	--	--	--

T e m a 5: CRNA GORA U JUGOSLAVIJI I OBNOVA NEZAVISNE CRNE GORE

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / sadržaji	Korelacija

<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna političko ustrojstvo SFRJ i položaj Crne Gore u njoj - umije da navede ekonomski i kulturni napredak SFRJ - upozna se s političkim položajem Jugoslavije u svijetu - umije da procijeni osnovne elemente pada socijalizma i raspada SFRJ - opiše ekonomski i kulturni razvoj Crne Gore u SFRJ - zna da opiše položaj Crne Gore u SRJ - shvati položaj Crne Gore u državnoj zajednici sa Srbijom - zna da navede razloge obnove državne samostalnosti Crne Gore - shvati značaj Referenduma od 21. maja 2006. godine za obnove nezavisne i međunarodno priznate Crne Gore - shvati proces pridruživanja Crne Gore Evropskoj uniji. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analiziraju značaj nastajanja DFJ, FNRJ i SFRJ - pišu kratak izvještaj o prešeku stanja Crne Gore do 70-ih godina XX vijeka - obrazlažu ekonomski i kulturni napredak i navedu njihove glavne nosioce - hronološki ređaju značajne datume iz potonjih godina socijalističke Jugoslavije i njezina raspada - na osnovu medijskih izvještaja prave malu izložbu o procesu obnove nezavisne Crne Gore. 	<p>Socijalizam, agrarna reforma; kolonizacija: SKJ; Informbiro: samoupravljanje; Pokret nesvrstanih; Josip Broz Tito; kriza socijalizma; nacionalizam; velikodržavni projekti; raspad SFRJ; Crna Gora u SRJ i državnoj zajednici sa Srbijom; referendum; nezavisnost, put u Evropsku uniju.</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: razvoj književnosti u drugoj polovini XX vijeka – pravci i predstavnici/predstavnice: Ć. Sijarić, M. Kovač, S. Asanović, V. Nikolić, D. Kiš.</p>
--	--	---	---

5. DIDAKTIČKE PREPORUKE

Nastavnim principima nazivamo osnovna načela na kojima se zasniva obrazovno-vaspitni rad u školi. To su pravila ili smjernice kojih se treba pridržavati nastavnik/nastavnica u izvođenju nastave. Većina nastavnih principa opšteg je karaktera, ali su neki isključivo primjenljivi u nastavi istorije. U opšte didaktičke ili nastavne principe koji su našli primjenu u nastavi istorije ubrajamo ove: princip naučne zasnovanosti nastave istorije, vaspitne usmjerenosti, svjesne aktivnosti, očiglednosti, sistematičnosti i postupnosti, dostupnosti ili uzrasne i individualne odmjerivosti, trajnosti znanja, umijeća, vještina i navika, princip racionalnosti i ekonomičnosti, princip povezivanja teorije i prakse. Tu su i nastavni principi hronološkoga proučavanja i sistematizacije istorijskih sadržaja, lokalizacije istorijskih događaja i pojava i princip povezivanja istorije sa savremenošću.

Realizacija programskih sadržaja iz istorije za četiri razreda gimnazije, s obzirom na uzrast, trebala bi biti koncipirana, što više, na samostalnome radu učenika/učenica. Učenike/učenice treba upućivati da putem analize, poređenja i uopštavanja sami/same dolaze do istorijskih saznanja. Bitna pretpostavka za takvo usvajanje znanja jeste izvođenje nastave koja je usko povezana s radom na istorijskim izvorima i njihovim kritičkim čitanjem. U tome kontekstu pored klasičnih, tradicionalnih i ustaljenih oblika i metoda rada, nastavnicima/nastavnicama se preporučuje da u duhu aktivnoga učenja primjenjuju i interaktivne oblike rada, posebno stručne timove učenika/učenica: učenici/učenice u grupama zajednički rade na rješavanju problema (isti fenomeni mogu se sagledavati iz više različitih uglova, npr. stvaranje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, kriza i raspad SFRJ itd., pri čemu su stručni timovi međusobno zavisni što ih nužno ćera na međutimsku saradnju, razmjenu podataka i sl.); rangiranje (široko primjenljiv oblik rada u raznim vrstama tema koji pomaže učenicima/učenicama da sami/same uoče prioritete, odnose među pojavama i sl., čime razvijaju sposobnost klasifikovanja i kategorisanja pojava); pravljenje biltena na zadatu temu (u ovome obliku rada učenici/učenice pišu tekstove na osnovu sopstvenoga iskustva, mišljenja i stava o određenoj temi; njihov rad podrazumijeva koordinaciju, dogovor oko koncepcije, strukture, organizacije i teme tekstova; u ovoj vrsti rada do izražaja dolazi vježbanje vještine grupnoga rada, usaglašavanje različitih mišljenja, traženje najboljega rješenja itd.); izradu pojmovnih mapa (ključna je stvar izrada pojmovnih okvira, odnosno opštih pojmovnih pregleda za određenu oblast, tako da se najopštiji nalazi na vrhu mreže, a ispod njega se sukcesivno ređaju pojmovi manje opštosti). Ovakvi i slični oblici rada utiču na izgrađivanje samostalnosti učenikoga mišljenja, na njegovu/njenu moralnu orijentaciju i humanističku viziju svijeta, čime se ostvaruje uspješna nastava istorije.

Za savremeni pristup nastavi istorije od osobitoga su značaja i istorijske ekskurzije, terenski rad, obilasci muzeja, i to za sticanje novih informacija i za razvijanje pravilnoga odnosa prema vrednovanju i čuvanju kulturnoga nasljeđa.

Preporučuje se da metode rada uz pomoć istorijske karte, tekstova, ilustrovanoga gradiva i grafičkih prikaza budu sastavni dio svih triju faza nastavnoga procesa – tj. faze učenja i podučavanja, ponavljanja i utvrđivanja, faze provjeravanja znanja i ocjenjivanja.

Metodika nastave istorije treba da omogući skladno razvijanje psiho-motorne, afektivne i komunikativne sposobnosti učenika/učenica, podstiče slobodu i kreativnost ideja, razvija kulturne, estetske i intelektualne vrijednosti i sposobnosti.

Koliko prosečno uspješnome/uspješnoj gimnazijalcu/gimnazijalki treba rada kod kuće za nastavni predmet Istorija?

Nastavni predmet Istorija izučava se u gimnazijama sa 2 časa sedmično. Uz činjenicu da se metodologija rada bazira na 40-satnoj radnoj nedelji, odnosno 8-satnome dnevnom opterećenju, koji su garantovani najvišim nacionalnim i međunarodnim aktima, smatramo da je prosečno uspješnome/uspješnoj učeniku/učenici potrebno 1 sat rada kući, tj. van nastave.

6. Korelacija među predmetima

Korelacije među predmetima date su u tabelama.

7. Standardi znanja (ispitni katalog)

7.1. Standardi znanja

I razred:

Učenik/učenica treba da:

- odredi pojam i predmet značenja istorije u tumačenju prošlosti ljudskoga društva
- imenuje velike istorijske periode pravilnim hronološkim redosljedom i zna njihove ključne karakteristike
- nabroji vrste istorijskih izvora i objašnjava njihov značaj za objektivno upoznavanje istorijskih događaja, pravilno upotrebljava istorijsku terminologiju
- navede najvažnije pomoćne istorijske nauke
- objasni značaj ostataka materijalne kulture za saznanja o životu ljudi u različitim praistorijskim razdobljima
- nabroji praistorijska razdoblja
- opiše kako su priroda i društvo uticali na razvitak praistorijskoga čovjeka
- navede i opiše način života u praistorijskome dobu
- istakne značaj pronalaska vatre i metala u praistorijsko doba
- navede i objasni društvene zajednice u praistoriji
- poznaje način života Ilira na crnogorskome prostoru
- nabroji najveća praistorijska nalazišta u Crnoj Gori i opiše ih
- odredi područja i rijeke oko kojih su nastale prve visokorazvijene civilizacije (navede narode i države)
- utemelji i opiše strukturu društva i državno ustrojstvo i privredni razvitak kod naroda ranih civilizacija
- umije da definiše razvoj društva Maja, Acteka i Inka
- imenuje i ocijeni značaj najbitnijih kulturnih i naučnih dostignuća prvih civilizacija
- prepoznaje vezu između religijskih svatanja i kulture prvih civilizacija
- opiše prirodne uslove i geografski položaj grčkih oblasti
- nabroji najznačajnija ostvarenja kritsko-mikenske kulture

- obrazloži uzroke i uslove za nastanak grčkih polisa
- razumije uzroke i pravce grčke kolonizacije
- opiše tok grčko-persijskih ratova i posljedice peloponeskoga rata
- na primjeru Sparte i Atine zna opisati državno i društveno uređenje grčkih polisa, privredni razvitak i način života
- objasni atinski demokratski poredak Periklova doba i vrednuje njegovo osnovno načelo ravnopravnosti građana
- opiše najveća kulturna dostignuća grčke civilizacije (umjetnost, književnost, filozofija, nauka)
- odredi vrijeme nastanka makedonske države, njenu veličinu i posljedice osvajanja Aleksandra Velikoga
- navede glavne tekovine helenističke kulture
- navede i opiše grčke lokalitete na teritoriji Crne Gore
- opiše nastanak rimske države i nabroji njene državne faze
- poznaje osnove društvenoga i državnoga ustrojstva Rima u doba kraljeva, doba republike i u doba carstva
- opiše rimsku vojsku i pojasni njenu ulogu u širenju države
- prepoznaje slojeve rimskoga društva i opiše način njihova življenja
- poznaje politički, privredni i društveni život u doba Carstva
- poznaje uzroke privredne i društvene krize Carstva, podjelu Carstva i propast Zapadnoga Rimskog Carstva
- navede osnovne karakteristike paganstva i hrišćanstva u Rimu
- poznaje najznačajnija kulturna i naučna dostignuća rimske civilizacije (pravo, istoriografija, književnost, umjetnost)
- utvrdi vrijeme rimske uprave na prostoru Crne Gore i obrazloži rimski privredni i kulturni uticaj.

II razred:

Učenik/učenica treba da:

- razumije periodizaciju srednjega vijeka
- navede osnovnu strukturu i odnose feudalnoga društva
- objasni veliku seobu naroda
- prepoznaje državnu i društvenu strukturu Vizantije i Franačke
- objasni razlike između hrišćanske crkve u zapadnoj Evropi i Vizantiji
- analizira islam kao veliku svjetsku religiju
- uporedi društvene specifičnosti Franačke, Vizantije i Arabljanske države
- nabroji najznačajnija umjetnička dostignuća ranoga i razvijenoga srednjeg vijeka
- analizira doseljavanje Slovena na Balkan
- objašnjava proces slovenizacije Duklje
- objasni period vladavine arhonta Petra i Svetoga Vladimira
- utvrdi uspon Zete u doba Vojislavljevića
- navodi godinu ustanovljenja Barske nadbiskupije
- objasni period vladavine Nemanjića nad Zetom i njihovu vjersku aktivnost
- utvrdi značaj gradova u zetskoj primorju
- navede bitne promjene u strukturi feudalnoga društva u zapadnoj Evropi od XII vijeka

- objasni začetak i razvoj srednjovjekovnoga grada na primjerima Venecije i Firence
- objasni značaj nastanka staleških monarhija
- navede uzroke koji su doveli do raspada Svetoga Rimskog Carstva
- prepozna posljedice pada Vizantije pod vlast Osmanlija
- obrazloži uticaj crkve na kulturu i umjetnost u poznome srednjem vijeku
- objasni i navodi velika geografska otkrića
- objasni način i stil života ljudi u doba humanizma i renesanse
- opiše obnovu zetske države i vladavinu Balšića
- objašnjava nastanak imena Crna Gora
- objašnjava vladavinu dinastije Crnojevića
- razumije nastanak Cetinja kao novoga državnog središta
- razumije značaj Cetinjskoga manastira kao središta crnogorske mitropolije
- prepozna štampariju Crnojevića kao prvu državnu ćirilicu štampariju među Južnim Slovenima
- navede i opiše renesansne odlike na crnogorskom prostoru
- prouči prilike u Crnoj Gori (1496–1697)
- objasni proces pada južnoslovenskih država pod osmansku vlast
- opiše položaj Albanaca u srednjem vijeku.

III razred:

Učenik/učenica treba da:

- prepozna duh reformacije katoličke crkve
- prepozna koje su dominantne sile na Balkanu i koja im je unutrašnja organizacija
- odredi glavne ideje apsolutističkih monarhija i njihove kulturne i ekonomske karakteristike
- navede najznačajnija dostignuća na polju kulture, nauke i umjetnosti u Evropi
- navede hronološki redom prva tri vladara crnogorske dinastije Petrović-Njegoš
- objasni zbog čega je Šćepan Mali nazvan lažni car
- značaj bitaka na Krusima i Martinićima i ulogu Petra I u stvaranju državnih institucija
- zna značaj Petra II Njegoša za Crnu Goru na kulturnome i diplomatskome planu
- prepozna specifičnosti crnogorske kulture, tradicije i religije u doba prvih Petrovića
- navede najznačajnije novoformirane institucije vlasti u Crnoj Gori do sredine XIX vijeka
- navede nekoliko najznačajnijih tehnoloških pronalazaka iz XIX vijeka
- navede glavne izume i napretke tokom Prve i Druge industrijske revolucije
- navede bitne odluke Deklaracije o nezavisnosti i Deklaracije o ljudskim pravima i objasni njihov značaj za razvoj društveno-ekonomskih odnosa u XIX vijeku
- nabroji domete iz 1848. godine
- objasni pojmove *kolonijalizam* i *imperijalizam*
- navede glavne ideje nacionalnih pokreta (programa) na Balkanu sredinom XIX vijeka
- opiše nastanak albanske države
- zna kako je došlo do stvaranja Knjaževine Crne Gore, državnih institucija i pojasni značaj bitke na Grahovcu
- pojasni poziciju Crne Gore uoči Veljega rata i politiku knjaza Nikole
- nabroji glavne bitke Veljega rata i teritorije na koje se proširila Crna Gora
- istakne značaj Berlinskog kongresa i prepozna stanje na Balkanu nakon njega
- zna kad je donešen prvi crnogorski ustav i navede glavne političke aktere u Crnoj Gori
- zna zašto je donešen Ustav Sinoda Crnogorske pravoslavne crkve

- istakne značaj 1910. godine za Crnu Goru i crnogorski narod
- prepozna iz lokalne istorije kulturno-prosvjetne prilike u Crnoj Gori 1878–1912. godine
- navede značajne kulturne institucije nastale u Crnoj Gori (1878–1912)
- opiše prilike na Balkanu uoči balkanskih ratova
- zna za crnogorske teritorijalne dobitke iz balkanskih ratova
- uoči probleme vezane za „skadarsko pitanje“
- na istorijskoj karti pokaže teritorijalno širenje Crne Gore.

IV razred:

Učenik/učenica treba da:

- opiše prilike u Evropi početkom XX vijeka
- prepozna kolonijalne aspiracije evropskih sila
- pravilno uoči i razlikuje uzroke i povod izbijanja Prvog svjetskog rata
- navede i na istorijskoj karti pokaže najznačajnije frontove Prvog svjetskog rata
- analizira pisane izvore vezane za Prvi svjetski rat
- pravilno rezimira društveno-ekonomske i političke prilike u Rusiji upoređujući ih sa zapadnom Evropom
- opiše uzroke izbijanja revolucija u Rusiji
- uoči politički položaj Crne Gore i Srbije u međunarodnoj konstelaciji snaga početkom XX vijeka
- opiše stanje 1916. godine u Crnoj Gori
- opiše nastanak Kraljevine SHS
- nabroji ključne ličnosti i partije za nastanak Kraljevine SHS
- navede uzroke koji su doveli Kraljevini SHS do krize
- prepozna duh šestojanuarske diktature
- opiše odlike privrednoga i kulturnoga života Kraljevine Jugoslavije
- uoči i ocijeni politički i ekonomski položaj Crne Gore u Kraljevini SHS/Jugoslaviji
- shvati uzroke izbijanja Drugoga svjetskog rata i povod za njegov početak
- opiše pad Austrije, Češke i Albanije do 1939. godine
- navede idejne vođe ideologija fašizma, nacizma i militarizma
- objasni suštinu dogovora spoljnopolitičkih predstavnika Njemačke i Rusije
- shvati suštinu Atlantske povelje
- na istorijskoj karti locira frontove Drugoga svjetskog rata i opiše tok najznačajnijih bitaka
- objasni značaj Organizacije ujedinjenih nacija u međunarodnim odnosima
- uoči i definiše osnovne principe konferencija velikih sila (Teheran, Jalta i Potsdam)
- opiše vojno-političke blokove koji su nastali nakon završetka Drugoga svjetskog rata
- izvede osnovne principe socijalističkih i kapitalističkih društava
- opiše nastanak Pokreta nesvrstanih
- prepozna simboliku pada Berlinskoga zida
- shvati značaj evropskih integracija i objasni proces globalizacije
- opiše mjesto i ulogu Jugoslavije u međunarodnim odnosima uoči izbijanja Drugoga svjetskog rata i objasni Aprilski rat
- objasni razlike između partizanskoga, četničkoga i ustaškoga pokreta
- nabroji i opiše najveće borbe na jugoslovenskome ratištu

- uoči specifičnosti 13-julskoga ustanka i shvati suštinu oslobodilačkoga rata i socijalističke revolucije u Jugoslaviji
- opiše povratak državnosti Crne Gore kroz Jugoslovensku federaciju
- odredi položaj FNRJ u međunarodnim odnosima i objasni ulogu i značaj Josipa Broza Tita
- sagleda položaj Crne Gore u SFRJ
- navede najznačajnije tekovine na polju ekonomije i kulture u SFRJ
- uoči osnovne elemente krize jugoslovenskoga društva sedamdesetih i osamdesetih godina XX vijeka i objasni proces dezintegracije jugoslovenske državne zajednice i nastanak novih država
- opiše položaj Crne Gore nakon 90-ih godina
- objasni okolnosti razlaza Srbije i Crne Gore
- istakne najznačajnije političke faktore za osamostaljenje Crne Gore 2006. godine.

8. Načini provjere znanja i stručne osposobljenosti

Provjera i ocjenjivanje znanja najvažnija je i najosjetljivija faza nastavnikova/nastavničina vaspitno-obrazovnog rada. Traži mnogo znanja ne samo iz struke, nego, prije svega, iz metodike nastave predmeta, didaktike i psihologije. Od nastavnikova/nastavničina vrednovanja znanja učenika/učenice zavisi hoće li znanje ostati samo na ravni reprodukcije ili će učenici/učenice pokušati da materiju razumiju a znanje da upotrijebe za rješavanje zadataka u školi i u svakodnevnome životu. Prilikom provjeravanja i ocjenjivanja nastavnik/nastavnica stiče povratnu informaciju o vrijednostima i stavovima učenika/učenica i utiče na njih. Provjeravanje znanja učenika/učenica za nastavnike/nastavnice ujedno je i barometar njegove/njene uspješnosti u nastavi.

Provjeravanje i ocjenjivanje se obavlja usmeno i pismeno.

Elementi provjeravanja i ocjenjivanja znanja

U fazi provjeravanja i ocjenjivanja pored osnovnih nivoa znanja (prepoznavanje, obnavljanje, opisivanje istorijskih događaja i pojava) potrebno je razvijati i sposobnosti i vještine, a pritom treba poštovati individualne razlike.

Saopštavanje

- izlaganje stečenih informacija (znanja) u usmenoj, pismenoj ili grafičkoj formi
- razvijati sposobnost/vještinu razdvajanja bitnih informacija od nebitnih o određenome istorijskom događaju
- u usmenome ili pismenome obliku pravilno upotrijebiti osnovnu terminologiju o istorijskome događaju
- uz pomoć različitih nastavnih pomagala (karte, tekst, slike) sakupiti informacije o određenome istorijskom događaju, povezati ih u logičnu cjelinu i o njima usmeno ili pismeno izlagati.

Sposobnost sagledavanja vremenskih i prostornih istorijskih pojava

- sakupiti i srediti podatke o određenome istorijskom periodu ili događaju u pravilnom vremenskom redosljedu
- potražiti istovremene istorijske događaje i pojave u određenome periodu
- orijentisati se na istorijskoj karti.

Istorijsko razmišljanje

- razlikovati uzroke i posljedice istorijskih događaja
- uporediti istovjetne pojave ili događaje i zapisati sličnosti ili razlike
- na osnovu stečenih istorijskih znanja o određenim pojavama ili događajima reći svoje mišljenje o značaju konkretnoga događaja.

Pismena provjera znanja obavlja se najčešće objektivnim testovima koji pokrivaju sve nivoe zahtjevnosti. Učenici/učenice moraju biti unaprijed upoznati s kriterijumima i usmenoga i pismenoga ocjenjivanja. Ocjenjivanje je brojčano, u skladu sa Zakonom o osnovnom vaspitanju i obrazovanju, a prema standardima koje određuju deskriptori nivoa znanja.

9. Resursi za realizaciju

9.1. Materijalni uslovi, standardi i normativi za nastavu istorije u gimnazijama

Za kvalitetno i efikasno izvođenje nastave istorije neophodna je specijalizovana učionica. U učionici na raspolaganju moraju biti različiti udžbenici, priručnici, didaktička pomagala i audio-vizuelna sredstva. Učionica mora imati komplete zidnih istorijskih i geografskih karata.

Potrebna audio-vizuelna sredstva su:

- grafoskop
- dijaprojektor
- televizijski prijemnik
- videorikorder
- cd-plejer
- internet.

Pored preporučenih udžbenika, nastavnici/nastavnice su slobodni/slobodne da se u nastavi koriste i drugim metodama i priručnicima za ostvarivanje ciljeva predviđenih programom.

9.2. Okvirni spisak literature i drugih izvora

Literatura za učenike/učenice

Za predočeni koncept programa potrebno je izraditi nove udžbenike za sva četiri razreda gimnazije.

Literatura za nastavnike/nastavnice

- *Oksfordska istorija Grčke i helenističkog sveta* (priređili: Džon Bordman, Džasper Griffin i Ozvin Miri), Clio, Beograd, 1999.
- *Oksfordska istorija rimskog sveta* (priređili: Džon Bordman, Džasper Griffin i Ozvin Miri), Clio, Beograd, 1999.
- *Oksfordska istorija srednjovekovne Evrope*, priredio: Džordž Holms, Clio, Beograd, 1998.
- Sidni Peinter, *Istorija srednjeg veka (284–1500)*, Clio, Beograd, 1997.

- Helmut G. Kenigsberger, Džeri K. Bouler, Džordž L. Mouz, *Evropa u XVI veku*, Clio, Beograd, 2002.
- Donald H. Penington, *Evropa u XVII vijeku*, Clio, Beograd, 2002.
- Metju S. Anderson, *Evropa u XVIII vijeku*, Clio, Beograd, 2002.
- Hari Herder, *Evropa u XIX vijeku*, Clio, Beograd, 2002.
- Dragoljub R. Živojinović, *Uspon Evrope (1450–1789)*, Beograd, 1995.
- Čedomir Popov, *Građanska Evropa 1770–1871, Osnovi evropske istorije XIX veka*, knj. I, *Politička istorija Evrope*, knj. II, Matica srpska, Novi Sad, 1989.
- Pol Kenedi, *Uspon i pad velikih sila, Ekonomska promjena i ratovanje 1500–2000*, CID, Podgorica, 1999.
- *Istorija Osmanskog carstva*, priredio Rober Mantran, Clio, Beograd, 2002.
- M. Peri, *Intelektualna istorija Evrope*, Clio, Beograd, 2000.
- Džon M. Roberts, *Evropa 1880–1945*, Clio, Beograd, 2002.
- Erik Hobsbaum, *Doba ekstrema, Istorija kratkog dvadesetog veka 1914–1991*, Dereta, Beograd, 2002.
- A. Mitrović, *Vreme netrpeljivih, Politička istorija velikih država Evrope 1919–1939*, CID, Podgorica, 1998.
- F. Fire, *Prošlost jedne iluzije, Komunizam u dvadesetom vijeku*, Beograd, 1996.
- Mihail Geler, Aleksandar Negrič, *Utopija na vlasti, Istorija Sovjetskog saveza*, CID, Podgorica, 2000.
- Ernst Nolte, *Fašizam u svojoj epohi*, Prosveta, Beograd, 1990.
- Stevan K. Pavlović, *Istorija Balkana*, Clio, Beograd, 2001.
- Filip Longvort, *Stvaranje istočne Evrope*, Clio, Beograd, 2002.
- Volter Laker, *Istorija Evrope 1945–1992*, Beograd, 1999.

Crna Gora:

- Žarko Šćepanović, *Kratka istorija Crne Gore (Od najstarijih vremena do 1796)*, CID, Podgorica, 2002.
- Živko Andrijašević, *Kratka istorija Crne Gore*, Conteco, Bar, 2000.
- Jagoš Jovanović, *Istorija Crne Gore*, Podgorica, 1995.
- *Istorija Crne Gore I–III*, Titograd, 1975.
- Dragoje Živković, *Istorija crnogorskog naroda I–III*, Cetinje 1991–1997.
- *Istorija Crne Gore I–IV*, grupa autora, Pobjeda, Podgorica, 2007.
- Živko M. Andrijašević, Šerbo Rastoder, *Istorija Crne Gore*, Podgorica, 2005.

10. Profil i stručna sprema nastavnika/nastavnica i stručnih saradnika/saradnica

Istoriju u gimnaziji može predavati osoba sa stečenim visokoškolskim obrazovanjem: diplomirani istoričar/istoričarka i profesor/profesorica istorije i geografije, kao i nastavnik/nastavnica istorije i geografije (240 ECTS).